

โครงการศึกษาภาวะผู้นำในชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่สูง

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำต้นแบบด้านการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งบนพื้นที่สูงใน 3 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ คนเมือง กระเหรี่ยง และม้ง และกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนที่ประกอบด้วย คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ในชุมชนต้นแบบ การเปลี่ยนแปลงสภาวะผู้นำในโครงการขยายผลโครงการ หลวงนาร่อง คือ โป่งคำ (คนเมือง) ขุนตื้นน้อย (กระเหรี่ยง) และปากกล้วย (ม้ง) และกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำในโครงการขยายผลโครงการหลวง โดยมีผลการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำของชุมชนต้นแบบ จากชุมชนต้นแบบที่มีการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน และการพัฒนาดังกล่าวมาจากการบริหารของผู้นำในชุมชนนั้นเป็นแกนหลัก ได้แก่

- (1) นายบุญเรือน เฒ่าคำ บ้านสามขา ต.หัวเสือ อ.แม่ทะ จ.ลำปาง
- (2) หลวงพ่อถวัลย์ กันทะปวน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
- (3) นายธีรเมศร์ ขจรพัฒนภิรมย์ บ้านแม่กำปอง ต.ห้วยแก้ว อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่
- (4) นายปรีชา ศิริ บ้านห้วยหินลาดใน ต.บ้านโป่ง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
- (5) นายเลเหม่ ศิลป์มิตรภาพ บ้านกิวโป่ง ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

คุณลักษณะเด่นของผู้นำชุมชนต้นแบบ 5 ด้าน คือ (1) ด้านความคิดเป็นผู้มีความรู้ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์และการคิดอย่างเป็นระบบ (2) ด้านพฤติกรรมเป็นผู้มีทักษะการสร้างทีมในการทำงาน (3) ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกที่มีทักษะการสร้างสายสัมพันธ์กับหน่วยงานและบุคคลภายนอก (4) ด้านความรู้ที่เป็นผู้มีความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงของโลกและเทคโนโลยี และ (5) ด้านการบริหารมีทักษะการจัดทำแผนงาน

2. การศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยสนับสนุนภาวะผู้นำในโครงการขยายผลโครงการหลวง ประกอบด้วย (1) ศักยภาพของที่ตั้งชุมชนอยู่ใกล้สิ่งอำนวยความสะดวก ทำผู้นำในชุมชนสามารถแสดงศักยภาพได้เต็มที่ (2) เงื่อนไขทางการบริหาร (3) สภาพทางเศรษฐกิจที่ชุมชนที่ยากจนมักจะขาดความร่วมมือจากชาวบ้าน (4) ข้อจำกัดทางการเมือง ที่หากมีความขัดแย้งในด้านอุดมการณ์โอกาสที่จะให้ผู้นำมุ่งพัฒนาอย่าง ยั่งยืนทำได้ยากกว่า และ (5) ระบบความเชื่อในการดำเนินชีวิตในการพึ่งพาภายนอก ในส่วนของคุณสมบัติบุคคลของผู้นำ พบว่าทุกชุมชนให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิงโดยเฉพาะในชุมชนม้ง เป็นผู้สามารถอ่านเขียนภาษาไทย ความมีฐานะดีในระดับหนึ่งโดยเฉพาะในสังคมคนม้งและกระเหรี่ยง และเรื่องตระกูลหรือแซ่ในชุมชนม้งโดยเฉพาะ ด้านอายุควรจะเป็นผู้ใหญ่โดยเฉพาะชุมชนคนม้งที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสมาก และควรแต่งงานมีครอบครัว และมีความเสียสละให้กับส่วนรวม

3. กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำ ใช้วิธีการฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน (On the Job Training) เป็นหลักด้วยเหตุผลที่ว่าช่องว่างของคุณลักษณะของภาวะผู้นำส่วนใหญ่เป็นเรื่องการพัฒนาทักษะ (Skill) ซึ่งต้องการการทดลองปฏิบัติและผู้นำชุมชนเกือบทั้งหมดมีครอบครัวและมีอาชีพที่จะต้องดูแล เทคนิคที่เหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำควรใช้แนวความคิดของสรรรค์นิยม (Constructivism) โดยเน้นที่ตัวผู้รับการพัฒนาให้เขาคิดเอง สร้างความรู้ความเข้าใจเอง และที่สำคัญได้ฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยวิธีการนี้จะทำให้มีความเข้าใจและจดจำได้ตลอด มีขั้นตอนดังนี้

(1) การเกริ่นนำ (Orientation) เป็นขั้นที่ผู้รับการพัฒนารู้ถึงจุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

(2) การทบทวนความรู้เดิม (Elicitation of the Prior Knowledge) เป็นขั้นที่ผู้รับการพัฒนาแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนา

(3) ขั้นปรับเปลี่ยนความคิด (Turning Restructuring of Ideas) นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญหรือเป็นหัวใจสำคัญตามแนว Constructivism ประกอบด้วยการนำเสนอความคิดใหม่ อาจจะทำให้รับรู้หรือเห็นประสบการณ์ใหม่ โดยการศึกษาดูงาน การอภิปราย หรือถกเถียงในกลุ่มผู้รับการพัฒนา

(4) ขั้นนำความคิดไปใช้ (Application of Ideas) เป็นขั้นตอนที่ผู้รับพัฒนามีโอกาสใช้แนวคิดใหม่ที่ได้เรียนรู้ไปลองปฏิบัติและดูผลสัมฤทธิ์

(5) ขั้นทบทวน (Review) เป็นขั้นตอนสุดท้าย ผู้รับการพัฒนาได้ทบทวนว่าความคิด ความเข้าใจของเขาได้เปลี่ยนไปอย่างไร โดยการเปรียบเทียบความคิดเมื่อเริ่มต้นก่อนการพัฒนากับความคิดของเขาเมื่อสิ้นสุดบทเรียนที่ได้รับมาใหม่ โดยวิธีนี้เขาจะทำให้เข้าใจทั้งกระบวนการของความคิด และวิธีการพัฒนาที่เกิดขึ้น

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

นำเสนอผลงานวิจัยในการสัมมนางานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ในวันที่ 3 กันยายน 2557 ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพแสดงการศึกษาภาวะผู้นำในชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่สูง